

ASPECTE PRIVIND COMPORTAMENTUL ASOCIAT BULLYINGULUI LA COPIII DE VÂRSTĂ ȘCOLARĂ MICĂ

ASPECTS OF BULLYING BEHAVIOR IN YOUNG SCHOOL-AGED CHILDREN

Andreea-Monica LIȚĂ, Profesor învățământ primar, Școala Gimnazială nr.1, comuna Ciorogârla, județul Ilfov, țara România, Doctorand, UPS „Ion Creangă” din Chișinău

ORCID: 0009-0001-8946-0892

litamonica@yahoo.ro

CZU: 37.064 DOI: 10.46727/c.03-04-11-2023.p449-454

Abstract

In this article, I referred to the specific aspects of bullying behavior, which is considered an increasingly common phenomenon and a problem for many children, requiring a deep understanding of the seriousness, complexity, and dynamics of this subject. Additionally, we will review the research and evidence regarding the harassment of young school-aged children: understanding the definition of school bullying and the extent of the problem, the consequences of bullying, academic correlations, who is at risk, students' perceptions of harassment and school experiments, programs based on reducing and preventing aggression. Bullying represents primarily a problem of communication and social interaction, with particularly serious effects on both the victim and the aggressor. Current research presents conclusive evidence about the nature of harassment, the factors contributing to bullying, the characteristics of an aggressor and victim, and the physical, social, mental, and academic consequences of aggression. They have also suggested many practical strategies that help prevent the incidence of aggression in schools, with the mission of any anti-bullying program being to prevent aggression before it occurs. The results must be analyzed from today's perspective, as bullying represents an area of scientifically unexplored theoretical and applied research.

Keywords: bullying, behavior, aggressor, victim, cyberbullying, children

Bullyingul reprezintă un fenomen generalizat care afectează foarte mulți copii și tineri atât din România, cât și din întreaga lume. Acest fenomen a devenit îngrijorător, deoarece se manifestă în grădinițe, școli, dar și în locurile de joacă, în toate grupurile în care copiii interacționează.

Bullyingul este definit ca fiind o formă de comportament dușmănos, de respingere, desconsiderare și batjocorire a unei persoane. În limba română, termenul bullying nu este tradus exact, însă acestuia i se pot asocia cuvintele „deranjare”, „molestare” sau „însălmântare”, cuvântul bullying provenind din limba engleză „bully”, adică bătaș.

În viziunea autoarei R.A. Rusu [5, p.15], bullyingul reprezintă o faptă ori limbaj care generează injurii altor persoane, săvârșită în mod constant, aceasta manifestându-se prin cruzime, la nivel psihologic, dar și fizic, producând suferință emoțională.

Totodată, bullyingul mai este definit drept acțiunea sau succesiunea de acțiuni fizice, verbale, relaționale directe și electronice, care se desfășoară în circumstanțe greu de prevenit, comise cu intenție, implicând neputință, urmările fiind de natură cognitivă, fizică, emoțională și socială, vizând discriminarea și îndepărtarea victimei din mediul social.

În literatura de specialitate sunt prezentate următoarele caracteristici ale comportamentului de tip bullying : constituie o acțiune intenționată, se desfășoară în mod constant, prezintă o inegalitate de putere deoarece agresorul își alege o victimă vulnerabilă care poate fi atacată ușor și care nu deține puterea de a se apăra singură.

Bullyingul este, în primul rând, o problemă de comunicare și interacțiune socială cu efecte deosebit de grave atât asupra victimei, cât și asupra agresorului. Cei care agresează sunt de obicei copii nesiguri, care dețin anumite temeri și traume de natură interioară, acestea nefiind foarte bine controlate în cadrul familiei lor.

Conform unui raport publicat de National Bullying Prevention Center din cadrul Institutului PACER, aproximativ o treime dintre elevi se află în situații de tip bullying în fiecare an, adică în jur de 13 milioane de copii. Conform datelor furnizate de OMS, în anul 2016, situația devenise alarmantă și în România, aceasta aflându-se pe locul trei din 42 la nivel european. S-a raportat estimativ că 1 din 4 copii a fost umilit în mod constant, 1 din 5 copii a umilit repetat un alt copil, 1 din 6 copii a fost bătut în mod constant și 3 din 5 copii au fost excluși din grupul de colegi. Acest studiu ne mai indică faptul că numărul copiilor care manifestă comportamente de tip bullying crește odată cu vârsta acestora.

Autorul D. Olweus [4, p.p.411-448] prezintă în lucrarea sa inclusă în bibliografie o clasificare a tipurilor de comportamente asociate bullyingului:

- a. *bullyingul fizic*- se referă la forme de vătămare corporală (lovire, îmbrânceală);
- b. *bullyingul verbal*- se referă la amenințări, insulte directe, porecle, tachinări, luare în derâdere, injurii, îngânări);
- c. *bullyingul socio-psihologic*- se referă la agresiuni ce au ca scop excluderea sau izolarea socială (bârfe, zvonuri, umilire în public, excluderea din anumite grupuri);
- d. *bullyingul economic*- deteriorarea hainelor, sustragerea banilor sau a lucrurilor;
- e. *cyberbullyingul*- se referă la bullyingul manifestat online, pe internet, prin rețelele de socializare (mesaje supărătoare și amenințătoare, filme, imagini calomnioase).

În accepțiunea lui Peter K. Smith [6, p.p.40-41], participanții la bullying sunt: agresorul, victima, copiii neimplicați și o altă categorie care se referă la cei care sunt atât victime, cât și agresori (victimele-agresori). Cu toate că anumite agresiuni sunt individuale, în nenumărate situații pot fi implicate și alte persoane. Autorul susține faptul că rolul de agresor se împarte în trei subroluri: agresorul-șef, asistentul și susținătorul, astfel comportamentul de tip bullying devenind o acțiune de grup. În acest caz, agresorul-șef este cel care propune și pornește agresiunea, asistentul este cel care se alătură liderului, implicându-se în acțiune, iar susținătorul fiind acea persoană care nu se va implica în mod direct și va aproba agresiunea încurajând totodată agresorul.

Categoria copiilor neimplicați este clasificată în următoarele subroluri: cei care văd agresiunea, neparticipând, dar râzând și încurajând, cei care privesc în tăcere fără a acționa („spectatorii”) și copiii care nu conștientizează agresiunea („bullying-outsiders”). Unii copii pot fi numiți „apărători” prin acțiunile lor ce au ca scop oprirea agresorului sau prin încercările acestora de a-i oferi suport victimei, chemând ajutoare.

Subrolurile victimei sunt: victime pasive (acei copii care nu fac absolut nimic, nu provoacă agresiunea la care vor fi supuși) și victime provocatoare (acestea enervându-i cumva pe colegi și provocându-i la agresiuni).

Signe Whitson [9, p.p.29-30] afirmă că nu există un anumit profil specific al agresorului, ci există o multitudine de tipuri de agresori:

- copii care provin din familii ce se confruntă cu diferite probleme;
- copii cu o foarte bună situație materială;
- copii care provin din familii iubitoare;
- copii cu un statut socio-economic precar.

Aceeași situație o regăsim și în cazul victimelor, neexistând un singur profil care să îi desemneze cu exactitate pe copiii ce urmează a fi defăimați. Totuși, există anumiți copii care sunt în mod special vulnerabili comportamentelor de tip bullying: copiii cu dizabilități, copiii

supraponderali sau obezi, copiii izolați social, copiii care își doresc popularitate, copiii schimbători pe plan emoțional.

Cyberbullyingul reprezintă o formă a bullyingului care se desfășoară pe rețelele de socializare, email, sms, aplicații de chat, pagini personale, bloguri sau diferite platforme, manifestându-se între copii, preadolescenți, adolescenți și tineri. Este o nouă formă de agresiune, deosebit de periculoasă, dat fiind faptul că apărarea împotriva acestuia este foarte anevoioasă.

Autoarea R.A. Rusu [ibidem, p.27] prezintă cyberbullyingul ca fiind o formă a bullyingului ce se realizează „la distanță”, prin intermediul instrumentelor electronice. Acesta manifestându-se public, este deosebit de neplăcut și, totodată, imposibil de înlăturat de pe internet, în cazul în care există postări atât sub formă de fotografii, filme, cât și sub formă de texte. Pe de altă parte, cyberbullyingul lezează victimele chiar și atunci când acestea se află în spațiul propriu, familial, și anume acasă. Urmările acestor acțiuni sunt pe termen îndelungat, iar incidența poate include un număr deosebit de mare de persoane. Agresorul acestei forme de bullying nu vede reacția victimei sale, nu observă suferințele și stările prin care aceasta trece, fapt ce îi permite să continue cu o mai mare ușurință, chiar dacă victima sa plânge sau trece prin stări depresive. Majoritatea copiilor agresați în acest fel nu dețin relații bazate pe încredere cu membrii familiei, nu discută cu nimeni despre ceea ce li se întâmplă, fapt ce va induce repercusiuni asupra viitorului victimei pe termen lung. Acest tip de hărțuire are la bază vizionarea instantanee a postărilor neplăcute sub formă de texte sau materiale video și foto. Faptul că ele sunt vizualizate de mai multe persoane în timp real amplifică fenomenul, afectând într-o mai mare măsură victima. Agresiunile de acest gen sunt realizate intenționat în mod repetat, o singură persoană putând fi ținta unei astfel de acțiuni perioade îndelungate de timp. Participanții la cyberbullying sunt: agresorii, victimele și publicul. Dat fiind faptul că este o agresiune ce se manifestă în mediul virtual, publicul acesteia este foarte larg.

Cyberbullyingul poate cuprinde:

- conținuturi jignitoare, neplăcute sau amenințătoare postate pe rețelele de socializare;
- crearea unor profiluri false pe rețelele de socializare, ce urmăresc luarea în derâdere a celorlalți;
- folosirea abuzivă a unor imagini intime ce aparțin persoanei vizate;
- mesaje răzbunătoare, pline de răutate, sub formă de mesaj sms, email, aplicații, trimise către colegi, prieteni sau persoane necunoscute;
- excluderea dintr-un joc online sau din anumite grupuri de discuție.

În același cadru de referință, E. Adumitroaie și colaboratorii [1, p.p.19-21] ne prezintă anumite caracteristici care fac deosebirea între cyberbullying și bullyingul offline:

- în cyberbullying, de regulă, victima nu își cunoaște hărțuitorul, deoarece acesta trimite mesaje în mod anonim
- conținuturile pot fi accesate oricând, oriunde și de oricine, printr-o simplă căutare pe Google, acestea rămânând publice chiar și o perioadă îndelungată de timp de la apariția incidentului
- diferit de bullyingul față în față, în cazul cyberbullyingului, conținutul jignitor poate fi văzut de foarte multe persoane, fapt pentru care impactul este foarte ridicat
- cyberbullyingul este foarte greu de înlăturat, deoarece conținutul este postat pe Internet și poate fi preluat sau salvat de alte persoane cu ușurință

- în momentul postării pe Internet, conținuturile rămân, astfel încât nici victima, dar nici agresorul nu mai pot avea control asupra lor
- dacă bullyingul față în față se încheie la un moment dat, agresiunea luând sfârșit, cyberbullyingul pare a fi fără sfârșit, urmărind victima în orice situație (în locuința proprie, pe telefon, la școală etc)
- agresorul nu conștientizează gravitatea situației pentru că nu observă imediat impactul pe care îl are asupra victimei comportamentul acestuia, exagerând astfel, fără a conștientiza în totalitate consecințele faptelor sale

Impactul cyberbullyingului asupra victimelor este unul foarte puternic, deoarece acestea nu se pot ascunde. Chiar dacă pare a fi în siguranță în sânul familiei, în propria locuință, agresiunile îl pot copleși oriunde și în orice moment. Consecințele sunt foarte grave, copiii implicați vor fi afectați din punct de vedere emoțional, fizic și social, efectele fiind deosebit de accentuate, de la anxietate la depresie severă.

În acord cu cele prezentate, autorul Signe Whitson [ibidem , p.47] menționează o serie de semne prin care pot fi identificate victimele agresiunilor de tip bullying, astfel:

- comportamente autodistructive;
- evitarea școlii;
- prezența inexplicabilă a unor răni;
- pierderea anumitor lucruri;
- apariția unor simptome fizice precum: durerile de cap, de stomac etc.;
- pierderea încrederii în sine;
- tristețea, furia, neliniștea;
- evitarea interacțiunilor sociale;
- dificultăți de concentrare;
- rezultate școlare slabe.

Este foarte important de reflectat asupra celor spuse de autoarele M. Condor și M. Miron Pop [2, p.37] despre hipersensibilitatea copiilor care trăiesc într-un mediu stresant, fapt ce va conduce către traume care îi pot marca tot restul vieții. Trauma reprezintă o emoție intensă, violentă, prin intermediul căreia personalitatea copilului se modifică, sensibilizându-l la trăirea emoțiilor asemănătoare, astfel încât acesta nu va mai reacționa normal.

Influența familiei are o mare importanță asupra evoluției copilului hipersensibil. Dacă părinții și cei apropiați acestuia nu vor ține cont de situațiile prin care trece copilul și nu vor acționa sau vor acționa în sens contrar, îl vor transforma într- un copil timid, un taciturn care va suferi și care va râde doar „la comandă”, încalcându-i astfel liberul-arbitru.

G.Maalouf și A. Mitu [3, p.95] susțin ideea conform căreia orice copil aflat într-o situație de tip bullying trebuie să se adreseze unui adult de încredere (părinte, profesor, director al unității școlare) și să solicite ajutor imediat. O intervenție adecvată din partea celor solicitați, încă de la primele semne ale apariției unui comportament de tip bullying/cyberbullying, va stinge conflictul și, totodată, va reuși să construiască punți de comunicare și de prietenie între copii.

Părinții trebuie să dețină un rol deosebit de important în cazurile în care copiii acestora se confruntă cu situații de tip bullying, oferind un mediu fericit și sigur, comunicând cu aceștia și conectându-se constructiv cu școala și orice program antibullying pe care îl are aceasta.

În cadrul școlii, o strategie corectă implică munca în echipă și colaborarea dintre profesorul de la clasă, consilierul și ceilalți profesori, între profesor și elevi și nu în ultimul

rând, între profesor și părinți. Atunci când numărul celor implicați în acțiunile de combatere și rezolvare a cazurilor de bullying este mai mare, șansele cresc semnificativ.

În aceeași lucrare, M. Condor și M. Miron Pop [ibidem, p.p.59-60] prezintă rolul profesorului pe care îl are în vederea protejării copiilor în cadrul educațional. Odată intrat în curtea școlii, cadrele didactice trebuie să-i protejeze pe elevi, acestea fiind direct responsabile de securitatea psihică și fizică a copiilor. Supravegerea atentă a elevilor, atât în curtea școlii, cât și în timpul orelor de curs, în sălile de clasă, pe toată perioada programului școlar, va elimina problematicile abuzurilor psihice și fizice asupra lor. Conform datelor selectate din cercetările realizate, s-a constatat existența unui număr considerabil de copii abuzați în cadrul școlii. Prioritar, în atenția cadrelor didactice trebuie să stea eliminarea violenței dintre elevi. Totodată, legătura acestora cu părinții copiilor, cu toți factorii educaționali și cu psihologul școlii trebuie să fie permanentă. Se vor desfășura lectorate cu părinții, în cadrul cărora se vor prezenta teme educative ce au ca scop evitarea violenței sub toate formele sale.

E. Țărnă [7, p. 209] susține că bullyingul trebuie considerat o dificultate relațională și este nevoie ca profesorii și părinții să se implice direct pentru a găsi soluția eficientă. Ideea este reflectată în literatura enunțată, precizând că pentru înțelegerea corectă a fenomenului de bullying este însă foarte importantă fragmentarea comportamentelor subordonate acestui fenomen față de: episoadele singulare de excludere socială, episoadele singulare de comportament ironic, episoadele singulare de agresiune și/sau intimidare, conflictele/situațiile de bătaie între copii, caracterizate prin reciprocitate la nivelul intenției. Autoarea propune ca metode de rezolvare a situațiilor de criză, fenomene ce aduc neplăceri, desfășurarea unor programe de răspuns la acestea, gândite și aplicate, care să se bazeze pe diferite strategii de comunicare, cu scopul de a influența și de a schimba în bine: strategii de informare, de convingere, strategii pas cu pas, strategii de inversare, strategii de răsturnare de imagine[8, p.334].

În acord cu cele menționate, vom prezenta următoarele politici antibullying din cadrul școlii ca fiind deosebit de eficiente: oferirea unor materiale și a unor lecții elevilor cu scopul de a preveni bullyingul, acordarea de asistență și formare pentru profesori în vederea eficientizării acțiunilor acestora, înființarea consiliilor școlare care includ comitete antibullying ce transmit oportunități pentru feedback, prin intermediul cărora se poate auzi vocea elevilor precum și implementarea la nivel de școală a unor programe antibullying. Dintre aceste programe, foarte eficiente s-au dovedit a fi OBPP, KiVa, ViSC, Steps to Respect, Friendly Schools, dar și multe altele, prin componentele pe care le utilizează, acestea funcționând la mai multe niveluri: al școlii, al clasei, al elevului.

Conform cercetărilor prezentate de autorul Peter K. Smith [ibidem, p.111], programele antibullying precum OBPP și KiVa, implementate în cadrul școlilor, au avut reușite repetate, chiar dacă nu au fost întotdeauna urmate atât de atent pe cât se dorește. S-a constatat că din cele 10 lecții planificate, profesorii au organizat o medie de 8,7 în procesul RCT, scăzând la 7,8 în primul an al lansării și la 7,2 în al doilea an.

În concluzie, comportamentul asociat bullyingului este considerat un fenomen tot mai des întâlnit, o problemă pentru mulți copii, care necesită o profundă înțelegere a seriozității, a complexității și dinamicii acesteia, atât de către profesioniști, cât și de către profesori, părinți și copii. Chiar dacă nu există o rezolvare prestabilită a bullyingului, totuși putem monitoriza foarte eficient acest fenomen printr-un complex de instrumente, inițiative, dar și printr-o atitudine pro-activă, străduindu-ne în permanență să le oferim copiilor modele pozitive, ocazii în vederea dezvoltării empatiei față de toate ființele și față de natură, dezvoltarea bunului simț, a

imaginației, respectului, inteligenței și compasiunii. Este absolut necesar să le oferim iubire și timp, să-i lăsăm să povestească totul și, nu în ultimul rând, să le fim exemple demne de urmat.

Bibliografie

1. Adumitroaie, E., Cenușă, M., Florescu, R.M., Luca, A.N., Mandia, A.M., Rusu, D.E. Ghid: SOS!Bullying!.Material suport pentru cadrele didactice. Iași: Centrul Județean de Resurse și Asistență Educațională Iași.Erasmus+. 2021. 19-21p.p. https://gasachi.ro/wp-content/uploads/bsk-pdf-manager/2021/12/Ghid-SOS-Bullying_cadre-didactice.pdf
2. Condor, M., Miron Pop, M. Curs de pedagogie și psihologia educației. București: Pro Universitaria. 2009. 37p. 59-60 p. ISBN: 978-973-129-451-3
3. Maalouf, G., Mitu, A., Asociația Părinților Isteți. Cum să fii COOL la școală- Educație fără bullying. București: Bookzone. 2021. 95p. ISBN: 978-606-9748-58-9
4. Olweus, D. Bully/victim problems among schoolchildren:Basic facts and effects of a school based intervention program. The development and treatment of childhood aggression, Hillsdale, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates, Inc. 1991.411-448 p.p.
5. Rusu, R.A. Cum combat Bullyingul?: noțiuni psihopedagogice pentru combaterea agresivității din școli. București: Integral. 2022. 15p. 27p. ISBN: 978-606-992-642-0
6. Smith, Peter K. Bullying: Psihologia *bullying*-ului școlar. Traducere din limba engleză: Nicoleta Dascălu. București: Prior. 2021. 40-41p.p.,111p. ISBN: 978-606-9666-22-7
7. Țărnă, E. Conflictologia. Note de curs. Chișinău: UPS „I. Creangă”. 2019. 275 p. ISBN 978-9975-134-76-7
8. Țărnă, E. Bazele comunicării. Ediția a II-a.Chișinău: Prut Internațional.2017. 209 p. ISBN: 978-9975-54-355-2
8. Whitson S. Stop Bullying: 8 strategii eficiente pentru părinți și profesori de recunoaștere, oprire și prevenire a comportamentului agresiv. Traducere din limba engleză: Sorin Moisescu. Ed. a 2-a . București: Herald. 2022. 29-30 p.p., 47 p. ISBN: 978-973-111-930-4